

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-44>

УДК 336.71(477)

Блащук-Дев'яткіна Н.З., Ігнатишина В.М., Скидан У.І.
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуті і узагальнені сучасні підходи щодо визначення сутності поняття “банківські ресурси”. Визначено основні складові елементи банківських ресурсів. Досліджено динаміку кількості зареєстрованих в Україні діючих банків протягом останніх років. Проаналізовано динаміку та структуру капіталу банків України протягом останніх років, в тому числі досліджено динаміку статутного капіталу банків України. Крім того, проаналізовано динаміку зобов'язань банку. Також розглянуто структуру та динаміку залучених банками України коштів: кошти фізичних осіб, кошти суб'єктів господарювання та кошти небанківських фінансових установ. Визначено проблеми формування ресурсів комерційними банками України на сучасному етапі, а також запропоновані деякі шляхи оптимізації формування ресурсів комерційних банків.

Ключові слова: банківські ресурси, кошти фізичних осіб, кошти суб'єктів господарювання, депозити, зобов'язання.

Blashchuk-Devyatkina Natalia, Ihnatyshyna Vasylyna, Skydan Uliana
Ivan Franko National University of Lviv

CURRENT TRENDS OF FORMATION OF RESOURCES OF COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE

Summary. The article defines the nature and origin of the concept of resources. Modern approaches to defining the concept of “banking resources” have been considered and generalized. The definitions of this concept are investigated by both modern researchers and their predecessors. It is proved that the basis for conducting banking operations is attracted financial resources. The basic components of banking resources to which own resources and borrowings and liabilities belong are identified. The dynamics of the number of active banks registered in Ukraine during the last years is investigated on the basis of data of the National Bank of Ukraine. The dynamics and capital structure of Ukrainian banks over the past years are analyzed, including the dynamics of the authorized capital of Ukrainian banks as a basis for banking resources. In addition, the dynamics of Ukrainian banks' liabilities as a gross share of providing banks with financial resources are analyzed. The structure and dynamics of funds attracted by Ukrainian banks are also considered: funds of individuals, funds of economic entities and funds of non-banking financial institutions according to the most recent data of the National Bank of Ukraine. It was proved that during the period under review, the funds of economic entities and the funds of individuals tended to increase. The structure of deposits in banking institutions with regard to the terms on which the funds are invested is considered. It is proved that the share of long-term deposits decreases, while the share of demand deposits increases. The problems of resource formation by commercial banks of Ukraine at the present stage are identified. It is proved that the main problem in the formation of Ukrainian banks' resources is the lack of confidence in banking institutions and the unstable economic situation in Ukraine. Some ways of optimizing the formation of commercial banks' resources are also suggested, including increasing the confidence in the banking system as a whole by the population, which will increase the amount of attracted funds by Ukrainian banks and increase the confidence of foreign investors. It is determined that the resource base plays a major role in the effective functioning of the entire banking system.

Keywords: banking resources, funds of individuals, funds of economic entities, deposits, liabilities.

Постановка проблеми. Ефективний розвиток країни залежить від ефективних реформ в економіці. Проте, не лише реформи є запорукою успіху, а і ефективно функціонуюча банківська система. Саме завдяки дієвій банківській системі відбувається якісне банківське обслуговування, як суб'єктів підприємницької діяльності, так і населення, які отримують необхідні їм банківські послуги.

Для виконання банківською системою своїх функцій, банкам необхідно бути достатньо забезпеченими фінансовими ресурсами. Для цього кожен банк повинен проводити оптимальну ресурсну політику щодо поповнення власних ресурсів основну частину яких формують залучені ресурси, а левову частку становлять депозити. Проте, сьогодні довіра населення до банків доволі низька, що породжує проблему боротьби банків за вільні кошти населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування ресурсів комерційних банків вивчалися зарубіжними й вітчизняними науковцями. Так, проблему формування ресурсів комерційних банків досліджували українські вчені О.Д. Вовчак, А.С. Гальчинський, О.Д. Заруба, Г.Т. Карчева, П.В. Матвієнко, А.М. Мороз, В.І. Міщенко, М.Ф. Пуховкіна, К.Є. Раєвський, М.І. Савлук.

Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили такі зарубіжні вчені: Н.Г. Антонов, І.Т. Балабанов, Ю.А. Бабичева, Дж.Е. Доллан, Є.Ф. Жуков, В.І. Колесников, Л.П. Кролівецька, Т. Кох тощо.

Проте, попри велику кількість наукових розробок у питанні ресурсів комерційних банків, варто відмітити що проблема формування ресурсів комерційних банків потребує подальших досліджень.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. В Україні сьогодні є ряд невіршених проблем банківської системи. Так, проблеми формування ресурсів комерційних банків спричинені політичною та економічною нестабільністю, недосконалою законодавчою базою.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження проблем та тенденцій формування ресурсів комерційних банків на сучасному етапі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути тенденції останніх років у формуванні капіталу банків;
- проаналізувати динаміку залучених коштів та зобов'язань банків;
- розробити рекомендації щодо удосконалення роботи банківських установ у процесі реалізації ресурсної політики.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах розвитку економіки банківська система, зокрема комерційні банки, відіграють неабияку роль. Саме від надійності банківської системи залежить подальший ефективний розвиток економіки країни, адже банківський сектор є основним посередником на ринку фінансових ресурсів та пов'язує між собою різні ланки господарської діяльності. Запорукою успіху банківської системи є наявність у них у достатньому обсязі фінансових ресурсів.

Поняття “ресурси” походить від французького слова *resources* і означає матеріальні засоби, цінності, запаси, кошти, які в разі потреби можна використати. Розглянемо сутність поняття “банківські ресурси” згідно різних поглядів вчених (табл. 1).

Розглянувши різні погляди визначення поняття “банківські ресурси” вважаємо, що найбільш повним є таке визначення фінансових ресурсів банку: це залучені та запозичені банком кошти від суб'єктів економічної діяльності та фізичних осіб, а також власні банківські кошти (власний капітал), які перебувають у розпорядженні банку і використовуються ним для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій [1].

Основою для здійснення банком активних операцій є формування залучених банківських ресурсів через проведення депозитних операцій. Можливості комерційних банків у залученні коштів регулюються Національним банком України. Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб шляхом виконання депозитних операцій. У банківській

практиці традиційно пріоритетна роль серед джерел формування залученого капіталу належить депозитам [4].

Для дослідження тенденцій формування ресурсів комерційних банків варто розглянути кількість банків, що функціонують в Україні. Сьогодні спостерігається зменшення кількості банків, зареєстрованих в Україні, в тому числі і банків з іноземним капіталом. Так, станом на 01.01.2020 р. в Україні зареєстровано 75 діючих комерційних банків, тоді як станом на 01.01.2015 р. їх діяло 163 (рис. 1) [2].

Розглянемо тенденції, які склалися в структурі ресурсів комерційних банків. Обов'язковою умовою для економічного зростання та стабільного розвитку банківської системи України та економіки в цілому є нарощення необхідної маси ресурсів та капіталу, тому розглянемо динаміку капіталу комерційних банків України (рис. 2) [2].

За наведеними на рисунку даними можна стверджувати, що впродовж досліджуваного періоду капітал банків, зокрема статутний, збільшувався. Так, якщо станом на 01.01.2016 року капітал банків зменшився на 30% (103713 млн. грн.) у порівнянні з минулим роком, то початку 2018 р. спостерігалось збільшення капіталу банків на 55% (161108 млн. грн. на 01.01.2018 р.). Станом на 01.01.2019 р. капітал банків дещо зменшився (на 4%, 154960 млн. грн.), але до кінця року банки змогли наростити капітал і його обсяги становили 200854 млн. грн., що на 30% більше, ніж на початок року.

Щодо статутного капіталу, то протягом 01.01.2015 р. до 01.01.2018 р. спостерігалось збільшення статутного капіталу банків майже в тричі (495377 млн. грн. на 01.01.2018 р.). Проте, станом на 01.01.2019 р. статутний капітал банків дещо зменшився на 6% і становив 465352 млн. грн., але вже на початок 2020 року його обсяг знову зріс і становив 470712 млн. грн. [2].

У формуванні ресурсів комерційних банків значна частка належить залученим фінансовим ресурсам, серед яких кошти юридичних осіб, фізичних осіб та небанківських фінансових установ. Розглянемо динаміку залучених банками фінансових ресурсів (рис. 3).

Дослідивши особливості формування ресурсів комерційних банків України варто відмітити, що зобов'язання банків займають важливе місце у ресурсній базі банків України. Так, станом на 01.01.2015 р. зобов'язання банків становили 1168829 млн. грн. На початок 2017 р. спостері-

Таблиця 1

Визначення поняття “банківські ресурси”

№ п/п	Джерело	Визначення
1	А.М. Мороз	Прирівнює банківські ресурси до банківського капіталу, акцентуючи увагу на позичковому капіталі, в який перетворюються ресурси внаслідок надання кредитів.
2	В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська	Банківські ресурси – це сукупність грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні банку і використовуються ним для виконання своїх операцій.
3	О. Кириченко, І. Гіленко, А. Ятченко	Банківські ресурси – це сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій.
4	О.Д. Заруба	Розглядає банківські ресурси як пасиви, які поділяються на власні, залучені і запозичені.

Джерело: [1]

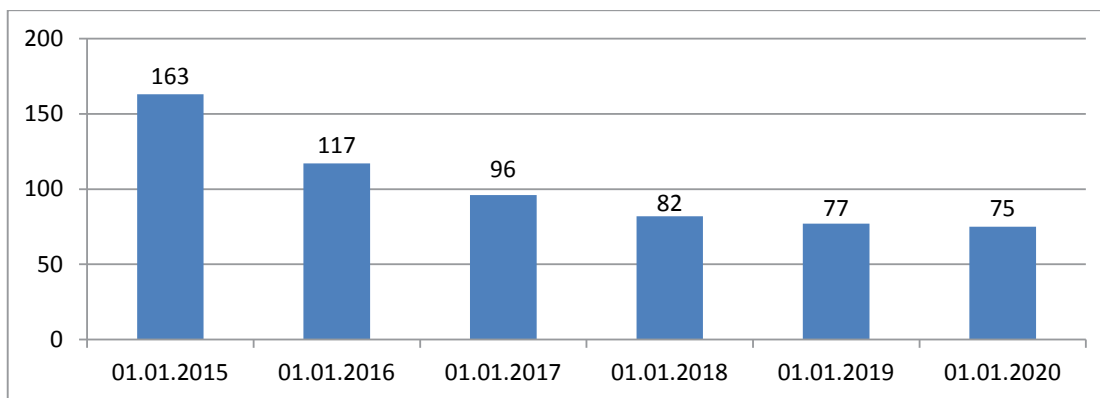

Рис. 1. Динаміка кількості діючих в Україні банків 2015–2020 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

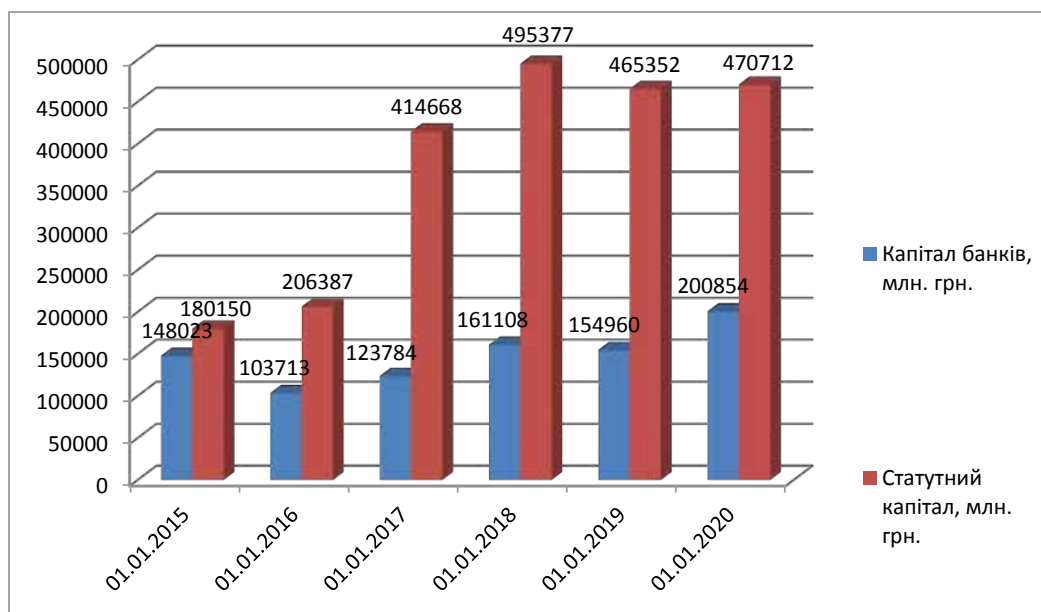

Рис. 2. Динаміка капіталу банків України 2015–2020 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

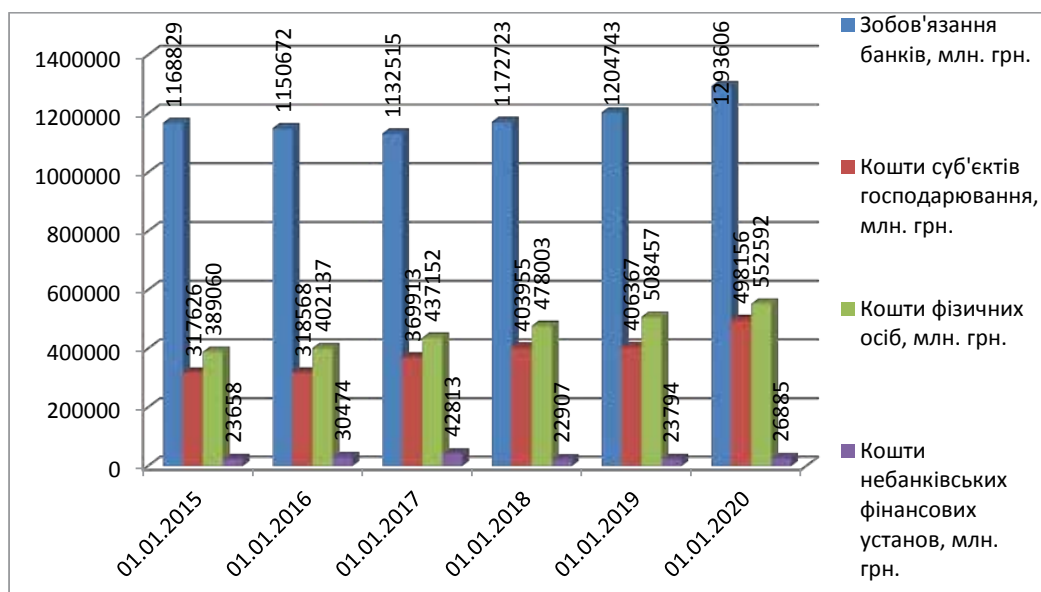

Рис. 3. Динаміка залучених банками фінансових ресурсів 2015–2020 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

Депозити, залучені банками за строковістю 2015-2020 рр., млн. грн.

Рік	На вимогу	До 1 року	Від 1 року до 2	Більше 2 років	УСЬОГО
2015	259 306	201 338	177 398	25 181	663 223
2016	307 236	278 740	123 157	20 826	729 959
2017	351 251	269 267	150 183	9 374	780 075
2018	404 540	293 486	152 621	34 222	884 869
2019	461 340	327 045	120 534	26 189	935 108
2020	618 377	366 329	115 044	23 247	1 122 997

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

галося зменшення зобов'язань банку на 3,2% до 11 32515 млн. грн. В подальшому спостерігається тенденція до зростання: на 01.01.2018 р. зобов'язання банків зросли на 3,6% і становили 1172723 млн. грн., а вже станом на початок нинішнього року становили 1293606 млн. грн.

Кошти суб'єктів господарювання мали тенденцію до збільшення протягом досліджуваного періоду. Так, станом на 01.01.2015 року вони становили 317,626 млн. грн., а вже станом на 01.01.2020 року збільшились на 56,8 % до 498156 млн. грн.

Кошти фізичних осіб у ресурсах комерційних банків також мали тенденцію до зростання. Так, станом на 01.01.2015 р. вони становили 389060 млн. грн., а вже станом на 01.01.2020 р. зросли на 42% до 552592 млн. грн.

Найменшою у ресурсах комерційних банків є частка коштів небанківських фінансових установ. Так, 01.01.2015 року вони становили 23658 млн. грн., а вже 01.01.2020 р. зросли на 13,6% до 26885 млн. грн.

Дослідимо залучені банківські ресурси (депозити) за строковістю (табл.2).

Проаналізувавши залучені банками депозити за строковістю, варто відмітити, що найбільшу частку становлять недовгострокові вкладення населення на депозити на вимогу. Так, їх частка у січні 2015 року становила 39,1%, тоді як станом на 01.01.2020 р. взагалі збільшилася до 55,1%. Щодо довгострокових вкладів до банків України, то їх частка становить, наприклад, у 2015 р. – 3,8%, а станом на 01.01.2020 р. скоротилася до 2,1%.

Така структура говорить про низький рівень довіри до банків. Це є негативною тенденцією у формуванні ресурсів комерційних банків.

Ресурсна база відіграє визначальну роль у створенні, ефективній роботі та розвитку банківських установ. Її збільшення веде до зрос-

тання ресурсного потенціалу всієї банківської системи України загалом. Тому дослідження ресурсної бази повинне залишатись одним із пріоритетних напрямів вітчизняних науковців та вищого керівництва українських банків.

Так, провівши дослідження, варто відмітити, що найбільшу частку у власних ресурсах займають статутний капітал та прибуток. Однак через загострення політичної кризи в країні, а також через початок бойових дій на сході країни, банківська система України зазнала значних збитків та падіння рентабельності капіталу, що вплинуло негативно на поповнення власного капіталу. Крім того, сьогодні довіра населення до банків є низькою, що в свою чергу негативно впливає на депозитарну діяльність банків України [5].

Отже, сьогодні банківська система повинна здійснити виважені кроки щодо реформування системи. Основним і найбільшим кроком до удосконалення формування ресурсної бази є збільшення довіри до банківської системи загалом з боку населення, що збільшить кількість залучених коштів банками України, а ще збільшить довіру іноземних інвесторів. Крім того, не менш важливим залишається удосконалення маркетингових заходів, управління відсотковою політикою та розвиток новітніх банківських послуг.

На нашу думку, основні економічні та організаційні перспективи зростання ресурсної бази українських банків наступні: стимулювання розвитку банківського кредитування; сприяння залученню ресурсів через застосування гнучкої цінової політики для кожного клієнта із застосуванням різних процентних ставок; удосконалення системи банківського моніторингу; стимулювання розвитку низки сучасних додаткових банківських послуг клієнтам з використанням інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу та підвищення якості обслуговування своїх клієнтів.

Список літератури:

1. Кочетигова Т.В., Пяничук Д.О. Економічна сутність та необхідність формування фінансових ресурсів комерційного банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 16. URL: <http://global-national.in.ua/issue-16-2017> (дата звернення: 16.03.2020).
2. Національний банк України. Офіційний сайт. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення: 16.03.2020).
3. Онищенко Ю.І., Коробченко М.О. проблеми формування ресурсної бази банків України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Випуск 30. Частина 2. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_30/2/19.pdf (дата звернення: 16.03.2020).
4. Синенський М.О. Формування ресурсів комерційних банків. Наукові конференції Rusnauka. URL: http://www.rusnauka.com/16_nprt_2009/economics/45574.doc.htm (дата звернення: 16.03.2020).
5. Чиж Н.М., Дзямулич М.І., Потьомкіна О.В. Ефективність формування та використання ресурсів комерційних банків України. *Економічний форум* 2017. № 2. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=ecfor_2017_2_55 (дата звернення: 16.03.2020).

References:

1. Kochetigova, T.V., & Pianichuk, D.O. (2017). Economic essence and necessity of formation of financial resources of a commercial bank. *Global and national problems of economy*. Issue 16. URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/143.pdf> (accessed 16 March 2020).
2. National Bank of Ukraine. Official site. Key performance indicators of Ukrainian banks. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (accessed 16 March 2020).
3. Onishchenko, Yu.I., & Korobchenko, M.O. (2018). Problems of Formation of Resource Base of Banks of Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University*. Issue 30. Part 2. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_30/2/19.pdf (accessed 16 March 2020).
4. Sinenky, M.O. Commercial Banking Resource Development. Rusnauka Scientific Conferences. URL: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2009/Economics/45574.doc.htm (accessed 16 March 2020).
5. Chizh, N.M., Demyulich, M.I., & Potemkin, O.V. (2017). Efficiency of formation and use of resources of commercial banks of Ukraine. *Economic Forum*, no. 2. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ecfor_2017_2_55 (accessed 16 March 2020).